

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ ВИПУСКНОГО КУРСУ

Хоменко В. П.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

viki.xomenko@gmail.com

Мотивація навчальної діяльності студентів є полісистемною, її особливістю є наявність декількох об'єктивно і суб'єктивно значущих детермінант: життєзабезпечення, особистісного розвитку, навчальної діяльності, соціальної взаємодії, професійного становлення. Знання закономірностей розвитку і формування мотивації дозволить успішно вирішувати завдання навчання і виховання молоді, її підготовки до продуктивної, творчої праці. Тому питання особистісного становлення студентів в аспекті професійної діяльності має постійно знаходитися в центрі уваги вищої школи.

Мета – теоретично розглянути та емпірично дослідити психологічні особливості мотиваційної сфери студентів випускного курсу.

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети нами використовувалися загальнонаукові методи теоретичного рівня (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних даних) методи емпіричного дослідження (тестування, опитування): методика «Вимірювання мотивації досягнення» (за А. Мехрабіаном), методика діагностики спрямованості навчальної мотивації (за Т. Д. Дубовицькою) та методика діагностики навчальної мотивації студентів (за А. А. Реаном та В. А. Якуніним, модифікація М. Ц. Бадмаєвої) та методи статистичної обробки даних (критерій χ^2 -Пірсона). Емпіричною базою дослідження виступала вибірка, до якої увійшли 75 досліджуваних (52 дівчини та 23 хлопці), які навчаються на IV курсах Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

В результаті емпіричного дослідження було виявлено, що для більшості (55%) студентів властива виражена мотивація успіху у навчальній діяльності. Вони прагнуть засвоювати нові знання та формувати у себе необхідні для майбутньої професії уміння і навички, ставлять перед собою позитивну та вагому навчальну ціль, досягнення якої розцінюють як успіх. Вони переважно впевнені у своїх силах і можливостях, налаштовані на бажаний результат в навчанні, схильні мобілізувати свої ресурси та проявляють виражену активність у досягненні поставленої мети.

Натомість, для 28% досліджуваних властива вражена мотивація уникнення невдач. Вони не впевнені у власних навчальних можливостях, орієнтовані не на отримання знань, а на те, щоб отримати хоча б якусь оцінку, «закрити» сесію. Внаслідок цього їм не властивий виражений інтерес до навчання, а ставлення до нього часто негативне.

Також, для 17% досліджуваних властива не виражена мотивація успіху чи уникнення невдач у навчальній діяльності. Такі студенти можуть по-різному ставитись до навчальних завдань: в одних ситуаціях проявляти прагнення досягти успіху використовуючи максимально властиві їм ресурси (переважно, це ситуації, які або достатньо важливі для них (наприклад, складання державних екзаменів, що є обов'язковим), або пов'язані з їх інтересами – завдання з улюбленого предмету тощо). У інших ситуаціях такі студенти орієнтовані на уникнення невдач (наприклад, коли треба виконати завдання з предмету, який не подобається, чи завдання не достатньо важливе для підсумкової оцінки).

Для переважної більшості досліджуваних студентів (61%) властива виражена внутрішня мотивація навчання. Вони мають внутрішню, особистісно зумовлену потребу набувати нових знань у процесі професійного навчання. При цьому, навчальну діяльність такі студенти організовують за власною ініціативою. У центрі такої мотивації лежить розвинутий пізнавальний інтерес до набуття нового досвіду та організованість і відповідальність студентів.

Натомість, для 34% досліджуваних властива виражена зовнішня мотивація навчальної діяльності. Вони не орієнтовані на самостійне опанування матеріалу та здобуття знань, не мають вираженої пізнавальної потреби. Їх навчальна діяльність цілком залежить від зовнішніх імпульсів – впливу викладача або батьків у вигляді примусу. Такі студенти, як правило, не організовані, схильні не повністю або частково виконувати навчальні завдання, які їм не цікаві.

Найбільш вираженими мотивами навчання студентів є професійний та мотив творчої самореалізації, високі рівні яких властиві відповідно 53% та 51% досліджуваних.

Для 53% досліджуваних властиві виражені професійні мотиви. Такі студенти спрямовані на отримання знань, умінь та навичок необхідних для оволодіння майбутньою професією. Також, для 51% досліджуваних властиві виражені мотиви творчої самореалізації. Такі студенти спираючись на особистісні якості та внутрішній потенціал, активно реалізують у навчальній діяльності власні задатки та можливості, що забезпечує гармонійний розвиток, задоволення базових потреб та досягнення достатнього соціального статусу.

Виражений мотив престижу властивий тільки 21% досліджуваних, які прагнуть досягти високого соціального статусу та переваги над іншими у навчанні.

Також, для студентів не властивий навчально-пізнавальний мотив. Вони не зацікавлені у самостійному добуванні знань, не орієнтовані на наукове пізнання оточуючої дійсності. Лише 27% досліджуваних проявляють самоорганізованість у навчальній діяльності, намагаються раціонально її організувати та збагачувати власні наукові знання. Окрім цього, для 43% студентів властивий виражений комунікативний мотив, що пов'язано з потребами у встановленні нових контактів, отриманням знань, що підвищать обізнаність, допоможуть бути впевненішим в собі.

Для більшості (63%) студентів із високим рівнем навчальних досягнень властива виражена мотивація досягнення успіху. Вони зацікавлені у професійному становленні та прагнуть досягати вагомих результатів у ньому, орієнтовані ставити перед собою вагомі цілі та активно працюють для їх досягнення. Виражена мотивація уникнення невдач властива лише 16% таких студентів.

Для студентів із середнім рівнем навчальних досягнень переважно властива невиражена мотивація (45% досліджуваних). У одних ситуаціях (коли предмет цікавий чи важливий) вони орієнтовані на досягнення успіху (34% досліджуваних). У інших ситуаціях, коли предмет здається їм не цікавим або не важливим для професії, вони орієнтовані на уникнення невдач і задовольняються будь-яким результатом (21% представників вибірки).

При цьому, серед студентів із низьким рівнем навчальних досягнень найбільш виражена мотивація до уникнення невдач (59% досліджуваних). Вони не мають прагнення розвиватись як професіонали, не ставлять перед собою навчальні цілі, а під час навчання просто намагаються виконати мінімум та докласти мінімальних зусиль. Їх мета – навчатись так, щоб не відрахували з університету.

Для переважної більшості (73%) студентів з високим рівнем навчальних досягнень властива виражена внутрішня мотивація навчання, що залежить від їх особистого прагнення набувати нові знання, формувати уміння та розвиватись як професіонала. Натомість, для студентів із низьким рівнем навчальних досягнень переважно властива зовнішня мотивація навчання, що зафіксована у 65% досліджуваних. Вони вчаться не систематично, і завжди під впливом зовнішнього примусу.

Серед студентів із високим рівнем навчальних досягнень найбільш вираженим є професійний мотив, властивий 72% досліджуваних даної підгрупи. Тобто, такі студенти зацікавлені у

набутті професійних знань, формуванні професійних умінь, і навчаються у вищому навчальному закладі саме заради того, щоб стати професіоналом. Також, для 58% студентів з високим рівнем навчальних досягнень притаманний мотив самореалізації. Вони краще навчаються, орієнтовані під час відвідування занять та підготовки до них, проявляти свої задатки, розвивати здібності, які сприятимуть оволодінню професією. Їм більшою мірою властиві творчі задуми та креативний підхід до вирішення навчальних завдань, на відміну від студентів, які менше успішні у навчанні.

Натомість, для 44% студентів з низьким рівнем навчальних досягнень властивий виражений комунікативний мотив. Вони під час навчання у ВНЗ схильні мотивуватися відвідуванням занять задля спілкування з товаришами, розширення кола соціальних контактів та підтримки існуючих дружніх відносин. Також, 39% студентів з низьким рівнем навчальних досягнень орієнтовані на отримання престижу від професійної діяльності у майбутньому. Вони вважають, що отримання професії сприятиме покращенню їх соціального статусу, розкриватиме для них нові можливості у житті та професійній діяльності.

Юнакам-студентам випускного курсу із різною мотивацією навчання притаманні відмінні рівні навчальних досягнень. Студенти з низьким рівнем навчальних досягнень характеризуються зовнішньою, спрямованою на уникнення мотивацією, що не передбачає докладання зусиль для опанування професії та творчого самовираження. Натомість, студентам з високим рівнем навчальних досягнень властива внутрішня, орієнтована на досягнення мотивація, що відображає їх спрямованість на опанування професії та творче самовираження.

Література:

1. Волков Б. С. Психология юности и молодости: Учебник для вузов / Б. С. Волков. – М.: Трикста, 2006. – 256 с.
2. Дубовицкая Т. Д. Методика диагностики направленности учебной мотивации / Т. Д. Дубовицкая // Психологическая наука и образование. – 2002. – №2. – С. 42–45.
3. Дячук В. Діагностика мотивів навчання / В. Дячук // Психолог. – 2010. – № 15. – С. 16–18.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Евгений Павлович Ильин. – СПб.: Питер, 2002. – 340 с.
5. Юдіна Н. О. Дослідження особливостей полімотивації студентів / Н. О. Юдіна // *Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України*. – №6 /СХХІІІ, червень, 2014. Психологія і педагогіка. – с.143-148.